

אחד], ולרוב מניינה [או לרוב מנין אבריה]?!?

אפילו לא נקטע רק ראשו של אביו אינו מיטמא לו!?

כשהוא הכתוב אומר: "אמור אל הכהנים בני אהרן ואמרת אליהם לנפש לא יטמא בעמיו", וכפל "אמור ואמרת", הרי הוסיף לך הכתוב טומאה אחרת שהכהן מיטמא, ואיזו: שדרה וגולגולת ורוב מנין אבריה ורוב בניינה של אחותו, שהרי מסתבר לדרוש כתוב זה לאחותו שמיעט בה הכתוב שאינה מיטמא לאבריה.

ומשנין: היא ברייתא נמי — רבי יהודה היא.

ואילו רב — שאמר רב חסדא משמו — דאמר, כי האי תנא.

דתניא:

מעשה שמת אביו של רבי צדוק (2) שהיה כהן — בגניזק [שם מקום], ובאו והודיעוהו לרבי יצחק לאחר שלש שנים משמת אביו, ובא רבי יצחק ושאל את רבי יהושע בן אלישע וארבעה זקנים שעמו אם מותר הוא ליטמא לו, ואמרו לו:

יכול לא התיר הכתוב ליטמא לשדרה ולגולגולת ולרוב בנין ומנין אלא בשל אחותו, אבל לא יטמא לשדרה ולגולגולת, ולרוב בניינה, ולרוב מניינה של קרובים אחרים (1) —

אמרת [אמור מעצמך]:

"לאביו" בזמן שהוא שלם, ולא בזמן שהוא חסר, והרי אי אפשר שבזמן זה לא חסר ממנו משהו. (3)

מה אחותו מיוחדת, שגופה תלוי בו [שמוטל עליו לקוברו], ומיטמא לשדרה ולגולגולת, ולרוב בניינה, ולרוב מניינה.

מתניתין:

שלישה מינין אסורין בנזיר: הטומאה, והתגלחת והיוצא מן הגוף. (4)

אף כל קרוב שגופו תלוי בו, הרי הוא מיטמא לשדרה ולגולגולת שלו, ולרוב בניינה ולרוב מניינה.

א. חומר בטומאה ובתגלחת מביוצא מן הגוף:

הרי למדנו שהוא מיטמא לרוב בניינם או לרוב מניינם של כל הקרובים, ואילו רב אמר

4. כבר שנינו דין זה בתחילת הפרק, וראה במאירי שכתב בפירושו המשנה: ואחר כך מפרש בשלישה מינין שהוזכרו ההבדל שבין זה לזה, ואמר ששלישה מינין אלו שהוזכרו בנזיר רצה לומר הטומאה וכו' חומר וכו', וראה כעין זה בתוספות בבא קמא ב א.

1. כתבו התוספות: הוא הדין שיכולה היתה הברייתא לומר: יכול לא מיעטה התורה אלא את אבריה של אחותו ולא את אבריהם של קרובים אחרים.
2. על פי גירסת הגר"א.
3. וכן קיימא לן כרב להלכה.

שהטומאה והתגלחת – אם נטמא או נתגלח – סותרין את הנזירות, (5) והיוצא מן הגפן אינו סותר, שהשונה יין בתוך ימי נזירותו אינו סותר כלום מימי נזירותו.

ב. חומר ביוצא מן הגפן מבטומאה ובתגלחת:

שהיוצא מן הגפן לא הותר מכללו אפילו ביין של מצוה, שהנשבע שבועה שאשתה וחזר ואמר הריני נזיר, הרי הנזירות חלה על

השבועה ואסור ביין.

ואילו טומאה ותגלחת הותרו מכללן בתגלחת מצוה של מצורע נזיר, (6) ובמת מצוה.

ג. וחומר בטומאה מבתגלחת:

שהטומאה סותרת את הכל [כל ימי הנזירות שמנה], וחיביבין עליה קרבן כמו שנאמר בפרשת נזיר; ותגלחת אינה סותרת אלא שלשים יום, (7) ואין חיביבין עליה קרבן. (8)

5. ואולם אין שוין בסתירתן:

א. הטומאה סותרת משום שאמרה תורה "והימים הראשונים יפלו", ואילו התגלחת אינה סותרת אלא כדי שיהיה לו שיער של שלשים יום לתגלחת מצוה, [לשיטת התוספות; ולפי זה צריך ביאור קצת לשון המשנה, שהתגלחת האסורה בניזיר אינה סיבת הסתירה כלל ולשיטת הרמב"ם - הובאה לעיל לט א בהערות - שהסתירה היא משום גידול שיער המתחייב מן הנזירות, נוחא].

ב. הטומאה [למת] סותרת את כל ימי הנזירות, ואילו תגלחת אינה סותרת אלא כדי שיהיו לו שערות של שלשים ימי נזירות, ופעמים שאינה סותרת כלום [לשיטת התוספות], דהיינו בניזירות מרובה שנותרו שלשים יום מאז שנתגלח עד סוף הנזירות, כמבואר בתוספות לעיל לט א ד"ה סתם.

ג. הטומאה אינה סותרת כשלא עבר על איסור טומאה דנזירות, ואילו התגלחת סותרת אפילו כשלא עבר על איסור נזירות, שאיסור התגלחת אינו אלא בתער או כעין תער, ואילו התגלחת סותרת כשלא השאיר בו כדי לכוף ראשו לעיקרו, כמבואר לעיל לט ב; ומאידך הסתירה אינה אלא כשגילה את רוב ראשו, ואילו

האיסור הוא אפילו בשערה אחת, כמבואר לעיל מ א.

6. כן פירשו התוספות וכן משמע בגמרא; ולכאורה הותרה התגלחת אף בתגלחת טומאה של נזיר; שמא תאמר: כיון שנותרו הימים או שאינם עולים לו [באותן טומאות שאינן סותרות את הימים הראשונים, ראה לקמן במשנה נד א], זה אינו, שהרי גם ימי חלוטו וימי ספרו של מצורע אין עולין לו, כמבואר לקמן נו א.

ואין לומר, שתגלחת הטומאה היות והיא מדיני הנזירות אינה סתירה לאיסור התגלחת, [ראה "דבר אברהם" חלק ב סימן ה אות ה, הביאו הגר"י הוטנר זצ"ל ב"שלמי יוסף" דף צו ד"ה ובדומה, ראה שם], שהרי מבואר בתוספות לקמן מז א ד"ה ונטמא, שאין לגלח תגלחת טהרה עד שיהיה הנזיר מותר מאיסור התגלחת, [ולרבי אליעזר שאין התגלחת מותרת עד אחר המעשים כולן, הוא הדין שתגלחת מצוה אסור לעשותה עד אחר המעשים כולן].

7. כלומר: כדי שיהיו לו שערות של שלשים ימי נזירות, וראה בתוספות לעיל לט א על לשון המשנה שם.

8. בגמרא מבואר שיש חומר בתגלחת

גמרא:

ודנה הגמרא בכל ההלכות האמורות במשנה

א. וטומאה לא תותר מכללה במת מצוה —

מקל וחומר מיין, שלא הותר מכללו אפילו
ביין מצוה! (9)

וכך נלמדנו בקל וחומר:

ומה יין, שאינו סותר — לא הותר מכללו
ביין מצוה.

טומאה, שפותרת — אינו דין שלא תותר
מכללה במת מצוה! (10)

תלמוד לומר: "לאביו ולאמו לא יטמא" כדי
ללמד: אבל מיטמא הוא למת מצוה,
ומתבאר הדרשה לקמן דף מח א.

ב. ויין יותר מכללו ביין מצוה, מקל וחומר
מטומאה שהותרה במת מצוה!?

וכך נלמדנו: מה טומאה שהיא פותרת —
הותרה מכללה, יין שאינו סותר, אינו דין
שיותר מכללו! (11)

אמר קרא: "מיין ושכר יזיר", כדי ללמד:
לאסור יין מצוה של שבועה ביין הרשות. (12)

ג. ויין יסותר את הכל מקל וחומר מטומאה
שהיא פותרת!?

10. ואם תאמר: תגלחת תוכיח שפותרת והותרה
מכללה!?! ראה בזה ב"ארזי הלבנון".

11. צריך ביאור: והרי טומאה עצמה לא מצאנו
שהותרה אלא אצל מת מצוה, אבל הנשבע
ליטמא למתים הרי לא מצאנו שהותרה לו
טומאה, ואם כן "דיו לבא מן הדין להיות
כנדון"!?! וראה מה שכתב בזה ב"שאגת אריה"
סימן ס אמצע ד"ה ובלא"ה.

וב"קרבן אורה" ד"ה וטומאה הקשה: קל
וחומר פריכא הוא, שהרי מצינו טומאה שנאסרה
במקום מצוה, כמו טומאת קרובים דאיכא מצוה,
ועד שאתה לומד ממת מצוה יש לך ללמוד
מקרובים, ובהכרח שעשה דכבוד הבריות עדיף,
ואם כן איך נלמד ליין מצוה, "אלא וודאי
דלרווחא דמילתא הוא דקאמר הש"ס הכי",
ובלאו הכי כתב שם שהקל וחומר הוא לרווחא
דמילתא, כי מסברא היינו אומרים שאין נדר חל
על דבר מצוה.

12. א. וכפי שנתבאר הדרשה לעיל ג ב לדעת

מבטומאה, שבתגלחת עשה בה מגלח כמתגלח,
שאף המגלח את הנזיר עובר בלאו, ואילו
המטמא את הנזיר אינו עובר בלאו.

והטעם שלא נשנה חומר זה במשנתנו, כתב
ב"תוספות רבינו עקיבא איגר" בדרך אפשר, דלא
חשיב אלא החומרות שיש בנזיר עצמו, ולא
חומרות שיש על אחר, ראה עוד שם, וב"שיטה
מקובצת" וב"קרבן אורה".

9. א. בסוגיית הגמרא כאן - שהיא מקשה כמה
פעמים מכח קל וחומר ומיישבת מכח פסוק - יש
להסתפק אם כוונת הגמרא להקשות ולתקן, או
שהכוונה היא ליתן טעם למה הוצרכה התורה
ללמד את הדין, שהוא משום שאם לא כן היינו
למדים מקל וחומר; ובחלקם מוכרחים לפרש
כפירוש ראשון, או משום שהפסוק אינו מיותר,
או משום שהגמרא מיישבת מסברא ולא מפסוק.

ב. כתב ב"קרבן אורה": דהקל וחומר דקאמר
הש"ס הוא לרווחא דמילתא, דבלא קל וחומר
נמי מסברא הוה אמינא דטומאה לא הותר
מכללה לענין מת מצוה, אי לאו קרא; וראה עוד
שם על שאר הקל וחומר שבגמרא.

וחומר מתגלחת שאף המגלח את הנזיר
עובר בלאו! (15)

וכך נלמדנו: ומה תגלחת שאינה סותרת
אלא שלשים — עשה בה מגלח כמתגלח,
טומאה שהיא סותרת את הכל, אינו דין
שנעשה בה מטמא כמיטמא!?

אמר קרא: "וכי ימות מת עליו בפתע פתאם
וטמא ראש נזרו", למטמא את ראש נזרו
הוא שהזהיר הכתוב ולא לאחרים, מדלא
אמר הכתוב: וטמא לו ראש נזרו. (16)

ו. ותגלחת לא נעשה בה מגלח כמתגלח
לעבור בלאו קל חומר מטומאה שאין
המטמא עובר בלאו!

וכך נלמדנו: ומה טומאה, שהיא סותרת את
הכל, לא עשו בה מטמא כמיטמא, תגלחת
שאינה סותרת אלא שלשים יום, לא כל שכן
שלא נעשה בה מגלח כמתגלח!?

אמר קרא: "תער לא יעבור על ראשו" קרי
ביה "לא יעבור הוא" ו"לא יעביר ליה
אחר". (17)

וכך נלמדנו: מה טומאה שהותרה מכללה
— סותרת את הכל, יין שלא הותר מכללו
— לא כל שכן שיסתור! (13)

אמר קרא: "והימים הראשונים יפלו כי טמא
נזרו", ולא הוצרך הכתוב להוסיף "כי טמא
נזרו", אלא ללמד: טומאה סותרת ואין היין
סותר.

ד. ותגלחת תסתור את הכל [ולא שלשים
יום בלבד] קל וחומר מטומאה! (14)

וכך נלמדנו: ומה טומאה, שלא עשו בה
מטמא כמיטמא, שאין המטמא את הנזיר
עובר בלאו — סותרת את הכל.

תגלחת, שעשו בה מגלח כמתגלח שאף
המגלח את הנזיר עובר בלאו כדילפינן
לקמן, אינו דין שתסתור את הכל!?

אמר קרא: "והימים הראשונים יפלו כי טמא
נזרו", הרי למדנו: טומאה סותרת את הכל,
ואין תגלחת סותרת את הכל.

ה. וטומאה נעשה בה מטמא כמיטמא, קל

15. הקשה ב"קין אורה" למאי נפקא מינה, והרי
מלקות אינו חייב ש"אין מזהירין מן הדין", ואם
לאיסורא בעלמא, הרי ודאי שאסור לספות איסור
לגדול מקל וחומר דקטן, ועוד שעובר ב"לפני
עור"; ותירץ שנפקא מינה לעבור בלאו מיוחד
ד"לנפש לא יטמא", ראה עוד שם. 89@ 99

16. על פי המפרש; והריב"ן כתב: מדלא כתיב
"וטמאו" לו ראש נזרו; ויש לעיין, הרי פסוק זה
נאמר בסתירה ולא באיסור הטומאה, וודאי שאין
המטמא סותר.

17. באור החיים [ויקרא כא א ד"ה אכן כוונת],
ביאר, שהדרשה היא ממה שלא אמר הכתוב "לא

רבי שמעון שם ולדעת חכמים שם.
ב. מסקנת ה"שאגת אריה" סימן ס ד"ה אבל,
שבכלל פסוק זה גם טומאה ותגלחת של מצוה
[שנשבע ליטמא או לגלח] שהם אסורים
כתגלחת וטומאה של רשות.

13. ואם תאמר: מה לטומאה שכן חייב עליה
קרבן! ? ראה "ארוי הלבנון" ד"ה הק"ו השלישי.

14. ואם תאמר: הרי כבר מיעטנו מ"כי טמא
נזרו" ש"יין לא סותר, ונלמד משם גם לתגלחת,
וכמו שמתרצת הגמרא, ומאי סלקא דעתין! ?
ראה בזה ב"ארוי הלבנון" ד"ה הק"ו הרביעי.

ז. ותגלחת לא תותר מכללה בתגלחת מצוה של מצורע מקל וחומר מיין?!?

וכך נלמדנו: ומה יין שאינו סותר – לא הותר מכללו, תגלחת שסותרת, אינו דין שלא תותר מכללה!?

אמר קרא גבי מצורע: "וגלח את כל שערך, את ראשו", ואמר רחמנא עוד גבי מצורע "וגלח את כל שערך את ראשו ואת זקנו", כדי ללמד שאף הנזיר המצורע מגלח את ראשו. (18)

ח. ותגלחת לא תסתור כלל, מקל וחומר מיין!?

וכך נלמדנו: ומה יין שלא הותר מכללו אינו סותר, תגלחת, שהותרה מכללה אינו דין שלא תסתור! (19)

בעינין גידול שערך, והא ליכא.

ט. ויין יסתור שלשים יום מקל וחומר מתגלחת!?

וכך נלמדנו: ומה תגלחת שהותרה מכללה סותרת, יין שלא הותר מכללו אינו דין שיסתור! (20)

מירי הוא טעמא [הרי כל הטעם שתגלחת

ולחכמים הוא נלמד מ"זקנו".

ואולם לשון התוספות כאן הוא: "אמר קרא ראשו, גבי מצורע להתיר מצורע נזיר", ויש לפרש כוונתם כאן על פי תירוצם הראשון לעיל, וקצת משמע מסתימת דבריהם שלא גרסו בגמרא "ואמר רחמנא זקנו".

19. ואם תאמר: טומאה תוכיח שהותרה מכללה והיא סותרת!?! ביארו התוספות שיש לפרוך: מה לטומאה שכן היא סותרת את הכל, תאמר בתגלחת שהרי נתמעטה מסתירת הכל; וראה "ארזי הלבנון" אות שמו.

20. הקשו התוספות: מה לתגלחת שכן עשה בה מגלח כמתגלח, תאמר ביין שלא עשה בה משקה כשותה!?

ותירצו, שהקל וחומר הוא אף לאסור את המשקה כשותה, ולפי מה שדוחה הגמרא שאין היין סותר, אם כן שוב לא נוכל ללמוד קל וחומר "ומה תגלחת שהותרה מכללה עשה בה מגלח כמתגלח, יין וכו'", כי היות "דיין אינו סותר, דין הוא שלא נעשה בה משקה כשותה", כלומר: כי יש לפרוך מה לתגלחת שהיא סותרת;

יעביר" שמשמע: הנזיר לא יעביר על ראשו, אלא אמר: "לא יעבור" דמשמע בין על ידו בין על ידי אחר.

18. לעיל בגמרא מא א תניא: ראשו מה תלמוד לומר לפי שנאמר גבי נזיר תער לא יעבור על ראשו יכול אפילו נזיר מצורע כן, תלמוד לומר "ראשו"; ונתבאר שם בגמרא שרבי אליעזר הוא שדורש כן, אבל חכמים דורשים מ"ראשו" להקפת הראש בכל מצורע.

ובתוספות מא ב ד"ה ואי, הקשו לדעת חכמים: מנין שנזיר מצורע מגלח את ראשו, וכתבו בזה שני תירוצים:

האחד: מ"ראשו" נלמד גם לנזיר, כי לא חילקה תורה בין כל אדם לנזיר.

השני: כיון דנלמד מ"זקנו" שעשה דוחה את לא תעשה ועשה דהשתת זקן בכהן מצורע, הוא הדין שדוחה את הלאו והעשה של איסור תגלחת הנזיר, ראה שם.

ולפי תירוצם השני, יש לומר, שלכן הביאה הגמרא כאן הן את "ראשו" והן את "זקנו", כדי לבאר את הענין הן לפי חכמים והן לפי רבי אליעזר, דלרבי אליעזר הוא נלמד מ"ראשו",

ט]: והיה ביום השביעי [לימי ספרן] יגלח את כל שערו, את ראשו ואת זקנו ואת גבות עיניו, ואת כל שערו יגלח.

וכבס את בגדיו [אחר תגלחתו], ורחץ את בשרו במים וטהר. וביום השמיני יקח שני כבשים תמימים.

תגלחת טומאה כיצד היא נעשית:

היה הנזיר מזה, מקבל הזאת מי אפר של פרה אדומה, בשלישי ובשביעי, כדין טהרה מטומאת מת, וטובל בשביעי, (1) ומגלח בשביעי, ומביא קרבנותיו בשמיני.

ואם אחר תגלחתו וגילה בשמיני, הרי זה מביא קרבנותיו אפילו בו ביום, ואינו צריך להמתין עד למחרת התגלחת כדרך שהוא עושה כשמגלח בשביעי, דברי רבי עקיבא.

אמר לו רבי טרפון לרבי עקיבא:

סותרת אינון] אלא משום גידול שער שיהיה לו לתגלחת מצוה, אבל גבי יין הא קאים שערו] הרי שערו עומד וראוי לתגלחת]. (21)

מתניתין:

ב-תמ א. נאמר בפרשת נזיר: וכי ימות מת עליו בפתע פתאם וטמא ראש נזרו, וגלח ראשו ביום טהרתו [ביום שהוזה עליו ממי חטאת. ולאחריה] ביום השביעי, יגלחנו.

וביום השמיני יביא שתי תורים או שני בני יונה אל הכהן אל פתח אוהל מועד, ועשה הכהן אחד לחטאת ואחד לעולה, וכפר עליו מאשר חטא על הנפש.

וקדש את ראשו ביום ההוא. והזיר לה' את ימי נזרו. והביא כבש בן שנתו לאשם והימים הראשונים יפלו וגו'.

ב. נאמר בפרשת טהרת המצורע [ויקרא יד

שיסתור על כל פנים שלשים יום משום תגלחת המצוה שהתגלח, הרי שאף תגלחת המצוה הותרה מכללה; ולשיטת הרמב"ם [הובאה לעיל לט א בהערות על המשנה] שהסתירה היא כדי שיהיה לו גידול שיער בשעת נזירותו, לא קשה מידי.

1. נתבאר על פי המאירי שכתב "וטובל ואחר כך מגלח", ומבואר מדבריו שצריך לעשות כן לכתחילה; ולשון הרמב"ם [נזירות ו יא] הוא: "תגלחת טומאה כיצד היא וכו' הרי זה מזה עליו בשלישי ובשביעי ומגלח שער ראשו בשביעי וטובל בשביעי אחר ההזייה כדרך כל טמאי מת".

ולשון הרמב"ם צריך עיון קצת, שמתחילה כתב: "הרי זה מזה וכו' ומגלח וכו' וטובל וכו'",

וראה ב"ארזי הלבנון" אות שמט* מה שהביא בשם ה"קרבן אורה" לתמוה על דבריהם.

21. א. כלומר: הרי אין דין בתגלחת שהיא סותרת אלא עיקר הדין הוא שצריך להמתין לגידול שער, ואם כן כששתה יין ושערו קיים, הרי הוא כאילו כבר סתר וגדל שער.

ב. צריך ביאור: היות וסיבת הסתירה אינה אלא משום מצות התגלחת, איך אפשר ללמוד בקל וחומר משום שתגלחת הותרה מכללה, והרי איסור התגלחת אכן הותר מכללו ולא מצות התגלחת.

ויש מי שביאר: אף תגלחת מצוה הותרה מכללה כשנצטרע, שהרי המצורע אינו סותר את נזירותו כלל, אלא שימי טומאתו אין עולין לו [כדלקמן במשנה נד א], ואין אנו אומרים